

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ

ԵՎ

ՔԵՄՈՆԻՔՍ ԻՆԹԵՐՆԵՅՇՆԼԻ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

ՎՃԻՌՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԵՐԵՎԱՆ 2002

ASSOCIATION OF JUDGES OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

SPONSORED BY
THE COUNCIL OF EUROPE
AND
CHEMONICS INTERNATIONAL INC.

COLLECTION OF JUDGMENTS
OF EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Մասնագիտական խմբագիր

YEREVAN 2002

Ալվինա Գյուլումյան
ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ,
ՀՀ դատավորների միության նախագահ

Պատասխանատու խմբագիր

Լիանա Հակոբյան
ՀՀ սահմանադրական դատարանի
աշխատակազմի գլխավոր մասնագետ

Լեզվական խմբագիր

Աիդա Կարապետյան

Ժողովածուի մեջ ընդգրկված վճիռները անգլերենից թարգմանել են.

Լուսինե Պողոսյանը
Մարինա Մխիթարյանը
Սուսաննա Բաղդասարյանը
Կարինե Բալայանը

ԺԵՍԻՈՒՍՆ ԸՆԴՂԵՄ ԼԻՏՎԱՅԻ ԳՈՐԾԸ

CASE OF JESIUS v. LITHUANIA

(Գանգատ թիվ 34578/97)

**Դատարանի 2000թ. հունիսի 31-ի
վճիռը**

Ստրասբուրգ

Ժեսիուսն ընդդեմ Լիտվայի գործով,

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (Երրորդ բաժանմունք),
նիստ գումարելով որպես Պալատ, կազմով՝

Պրն Ժ.-Պ. Կոստայի, *Նախագահ,*

Պրն Վ.Ֆուրմանի,

Պրն Պ.Կ. Ռիսի,

Պրն Ֆ.Թուլկենսի,

Պրն Կ. Յունգվերտի,

Պրն Կ. Թրաժայի,

Պրն Մ. Ուգրեխելիդեի, *դատավորներ,*

և Տկն Ս.Դոլլեի, Բաժանմունքի քարտուղար,

2000թ. հունիսի 11-ին, դռնփակ խորհրդակցությունից հետո, ընդունեց
հետևյալ վճիռը.

ՎԱՐՈՒՅԹԸ

1. Գործը հարուցվել է, Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի («Կոնվենցիա») նախկին 25-րդ հոդվածի հիման վրա, Լիտվայի քաղաքացի պրն ժոզաս ժեսիուսի («դիմող») կողմից 1996թ. դեկտեմբերի 30-ին Մարդու իրավունքների եվրոպական հանձնաժողով («Հանձնաժողով») ընդդեմ Լիտվայի ներկայացված թիվ 34578/97 գանգատով: Դիմողը մահացել է 1999թ. ապրիլի 9-ին: Դիմողի այրին 1999թ. ապրիլի 14-ին նամակով ցանկություն է հայտնել շարունակել գործը:

2. Դիմողի շահերը ներկայացրել է Վիլնյուսում աշխատող փաստաբան պրն Կ.Ստանջիսը: Լիտվայի Կառավարությունը («Կառավարություն») ներկայացրել է նրա ներկայացուցիչը՝ Արդարադատության փոխնախարար պրն Գ. Շվեդասը:

3. Գործը Մարդու իրավունքների եվրոպական հանձնաժողովի («Հանձնաժողով») կողմից Դատարան է հանձնվել 1999թ. հոկտեմբերի 25-ին՝ Կոնվենցիայի նախկին 32-րդ հոդվածի 1-ին կետով և 47-րդ հոդվածով սահմանված եռամսյա ժամկետում: Հանձնաժողովի խնդրանքը հիմնվում էր նախկին 44-րդ և 48-րդ հոդվածների և այն հայտարարության վրա, որով Լիտվան ճանաչել էր Դատարանի պարտադիր իրավազորությունը (նախկին 46-րդ հոդված): Խնդրանքի նպատակն էր որոշել, թե արդյո՞ք գործի փաստերը վկայում են պատասխանող պետության կողմից Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին, 3-րդ և 4-րդ կետերի խախտման մասին:

4. Կոնվենցիայի թիվ 11 արձանագրության 5-րդ հոդված 4-րդ կետի, ինչպես նաև Դատարանի կանոնակարգի 100-րդ կանոնի 1-ին կետի և 24-րդ կանոնի 6-րդ կետի հիման վրա Մեծ պալատի խումբը 1999թ. դեկտեմբերի 13-ին որոշել է, որ գործը

պետք է քննվի Դատարանի բաժանմունքներից մեկում ձևավորված Պալատի կողմից: Հետևաբար, Դատարանի նախագահը, 52-րդ կանոնի 1-ին կետի հիման վրա, գործը հանձնել է Երրորդ բաժանմունք:

5. 2000թ. հունվարի 18-ին Երրորդ բաժանմունքի նախագահը Կոնվենցիայի 27-րդ հոդվածի 1-ին կետին և Դատարանի կանոնակարգի 26-րդ կանոնի 1-ին կետին համապատասխան ձևավորել է Պալատը:

6. Խորհրդակցելով կողմերի հետ՝ Դատարանը որոշեց գործի քննությունը կասեցնել:

7. 2000թ. մարտի 21-ին, 23-ին և 29-ին, մայիսի 12-ին և 17-ին կողմերը և՛ Դատարանի պահանջով, և՛ իրենց նախաձեռնությամբ ներկայացրել են մի շարք փաստաթղթեր:

ՓԱՍՏԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

1.ԳՈՐԾԻ ՀԱՆԳԱՍԱՆՔՆԵՐԸ

8. Դիմողը, որը հյուրանոցի տնօրեն էր, կասկածվել է 1994թ. կատարված սպանության մեջ: 1995թ. սպանության գործը կասեցվել է ապացույցների բացակայության պատճառով:

9. Դիմողը ձերբակալվել է 1996թ. փետրվարի 8-ին: Նույն օրը Գլխավոր ոստիկանապետը, Գլխավոր դատախազի տեղակալի թույլտվությամբ, կարգադրել է դիմողի «կանխիչ կալանավորումը» (prevençinis sulaikymas)՝ 60 օր ժամկետով: 1996թ. փետրվարի 9-ին Վիլնյուսի մարզային դատարանի դատավորը հաստատել է կանխիչ կալանավորման վերաբերյալ կարգադրությունը: Կանխիչ կալանքի կարգադրությունը հիմնվում էր այդ ժամանակ գործող Քրեական դատավարության օրենսգրքի 50-1 հոդվածի ընդհանուր դրույթի վրա, որը կանխիչ կալանավորումը թույլատրում էր բանդիտիզմի, հանցավոր խմբավորման և անձի նկատմամբ ահաբեկչության կապակցությամբ: Դիմողը բողոք է ներկայացրել ընդդեմ իր ձերբակալության՝ գանգատվելով, inter alia, որ ինքը չի տեղեկացվել կալանավորման պատճառի կամ իր դեմ հարուցված որևէ մեղադրանքի մասին: 1996թ. փետրվարի 19-ին Վիլնյուսի մարզային դատարանի դատավորը մերժել է բողոքը: Վերոհիշյալ որոշմամբ դիմողի նկատմամբ որևէ կոնկրետ մեղադրանք չի ներկայացվել: Կանխիչ կալանավորման հետ կապված որևէ քննություն չի անցկացվել:

10. 1996թ. մարտի 8-ին սպանության գործի վարույթը վերսկսվել է: Դիմողը մեղադրվել է՝ որպես գլխավոր հանցակից, ծանրացուցիչ հանգամանքներում կատարված սպանության մեջ: Նա մեղադրվել է իր մեքենայի ենթադրյալ հափշտակողին անօրինական կերպով պատժելու մեջ, որի արդյունքում վերջինս մահացել է: Գործին առնչվող հինգ մեղադրյալներից երեքը ոստիկաններ էին, որոնք ենթադրաբար ձերբակալված զոհին հանձնել էին դիմողին:

11. 1996թ. մարտի 14-ին Գլխավոր դատախազի տեղակալը, Քրեական դատավարության օրենսգրքի 104-րդ հոդվածի հիման վրա, թույլատրել է դիմողի կալանքը՝ սպանության կասկածանքով: Կալանքը թույլատրված էր մինչև 1996թ. հունիսի 4-ը:

12. 1996թ. մարտի 27-ին դիմողը հարցաքննվել է: 1996թ. ապրիլի 22-ին դիմողը դիմել է դատախազություն՝ պնդելով, որ չկա հանցագործությունը կատարելու կամ նախապատրաստելու մեջ իրեն կասկածելու որևէ ապացույց, և իր կանխիչ կալանքը և հետագա կալանքը չեն համապատասխանում ներպետական քրեական դատավարության նորմերին և Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածին: 1996թ. ապրիլի 24-ին Պանևեժիսի մարզի գլխավոր դատախազը բողոքը մերժել է այն հիմնավորմամբ, որ

դիմողի կալանքը կարող էր պարզապես արդարացվել կատարված հանցանքի լրջությամբ:

13. 1996թ. մայիսի 17-ին դիմողը դիմել է Գլխավոր դատախազին՝ պնդելով, որ իր դեմ չկա որևէ հիմնավոր կասկած, և որ կալանքը խախտում է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածով պաշտպանվող իր իրավունքները: 1996թ. մայիսի 21-ին մարզային դատախազը մերժել է բողոքը: 1996թ. հունիսի 4-ին դիմողի ներկայացուցչի կրկին ներկայացրած բողոքը մերժվել է Պաննեժիսի մարզի գլխավոր դատախազի կողմից:

14. Նախաքննությունն ավարտվել է 1996թ. մայիսի 29-ին: 1996թ. մայիսի 30-ից մինչև հունիսի 10-ը դիմողին և նրա պաշտպանին հնարավորություն է տրվել գործին ծանոթանալու: Մյուս մեղադրյալներին գործին ծանոթանալու հնարավորություն է տրվել մինչև 1996թ. հունիսի 14-ը:

15. Դիմողը գործի նյութերին ծանոթանալու հնարավորություն ստանալուց հետո բողոք է ներկայացրել դատախազություն՝ վիճարկելով, որ մեղադրանքը և կալանքը հիմնավորված չեն: 1996թ. հունիսի 11-ին Պաննեժիսի մարզային դատախազը մերժել է բողոքը՝ պատճառաբանելով, որ գործը, ամբողջությամբ վերցրած, բավականաչափ ապացույցներ է պարունակում դիմողի մեղավորության վերաբերյալ:

16. 1996թ. հունիսի 13-ին դատախազը տեղեկացրել է մեկուսարանի ադմինիստրացիային, որտեղ դիմողը գտնվում էր կալանքի տակ, որ նրա կալանքի ժամկետն «հիքնաբերաբար երկարացվել է մինչև 1996թ. հունիսի 14-ը»՝ համաձայն այդ ժամանակ գործող Քրեական դատավարության օրենսգրքի 226-րդ հոդվածի 6-րդ կետի, և որ գործը փոխանցվել է Պաննեժիսի մարզի գլխավոր դատախազին՝ մեղադրական եզրակացությունը հաստատելու համար: Դիմողի կալանքի վերաբերյալ չի կայացվել որևէ որոշում:

17. 1996թ. հունիսի 24-ին Պաննեժիսի մարզային գլխավոր դատախազը նամակով մեկուսարանի ադմինիստրացիային տեղեկացրել է, որ սպանության գործը փոխանցվել է Պաննեժիսի մարզային դատարան, և որ դիմողի կալանքն օրինական է եղել: Կալանքի վերաբերյալ որևէ որոշում չի կայացվել:

18. 1996թ. հունիսի մեկին Պաննեժիսի մարզային դատարանը տեղեկացրել է մեկուսարանի ադմինիստրացիային, որ 1996թ. հունիսի 31-ին տեղի կունենա դատական նիստ և դիմողի ու նրա հանցակիցների դատաքննության կապակցությամբ կտրվեն հրահանգներ: Դիմողին կալանքի տակ պահելու վերաբերյալ որևէ կարգադրություն չի կայացվել:

19. 1996թ. հունիսի 31-ին այդ գործը քննության նախապատրաստելու ժամանակ Պաննեժիսի մարզային դատարանի դատավորը որոշել է, որ դիմողի «կալանքը պետք է մնա անփոփոխ»: Դատավորը դիմողի կալանքի օրինականությանն առնչվող որևէ այլ հանգամանք չի նշել: Դիմողի պաշտպանը ներկա է եղել նիստին:

20. Դատավարությունը Պաննեժիսի մարզային դատարանում սկսվել է 1996թ. սեպտեմբերի 3-ին: 1996թ. սեպտեմբերի 9-ին դատաքննությունը հետաձգվել է՝ նոր իրեղեն ապացույցներ ձեռք բերելու նպատակով:

21. 1996թ. հոկտեմբերի 14-16-ը մարզային դատարանը գործը լսել է դիմողի և նրա պաշտպանի ներկայությամբ: 1996թ. հոկտեմբերի 16-ին դատարանը որոշել է, որ դիմողը պետք է մնա կալանքի տակ: Որոշման մեջ դիմողի կալանքի օրինականությունը հիմնավորող այլ հանգամանքներ չեն նշվել: Դիմողի կալանքի ժամկետը երկարացվել է մինչև 1997թ. փետրվարի 15-ը: Դատարանը նաև կարգադրել է ձեռնարկել լրացուցիչ քննչական միջոցներ:

22. 1996թ. հոկտեմբերի 28-ին դիմողն այդ որոշումը բողոքարկել է Վերաքննիչ դատարան: Նա նաև դիմել է Գլխավոր դատախազին, մեկուսարանի ադմինիստրացիային և օմբուդսմենին: Դիմողը պնդել է, որ մարզային դատարանն իրեն կալանավորելու վերաբերյալ պատշաճ որոշում չի կայացրել, քանի որ պարզապես երկարացրել է կալանքի վերաբերյալ արդեն գոյություն չունեցող որոշման գործողության ժամկետը, որը լրացել էր 1996թ. հունիսի 4-ին: Դիմողը, inter

alia, նշել է, որ Լիտվայի Սահմանադրության 20-րդ հոդվածը և Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածը խախտվել են ի վնաս իրեն:

23. 1996թ. նոյեմբերի 21-ին օմբուդսմենը Ներքին գործերի նախարարի, Գլխավոր դատախազի, Կալանավայրերի վարչության պետի և մեկուսարանի պետի ուշադրությունը հրավիրել է այն փաստի վրա, որ, իր կարծիքով, «դիմողը 1996թ. հունիսի 14-ից մինչև 1996թ. հուլիսի 31-ը կալանքի տակ պահվել է անօրինական կերպով՝ ի խախտումն Լիտվայի Սահմանադրության 20-րդ հոդվածի...և Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1(c) կետի»:

24. 1996թ. նոյեմբերի 25-ին դիմողը կրկնել է իր բողոքն ընդդեմ կալանքի:

25. 1996թ. նոյեմբերի 27-ին Վերաքննիչ դատարանը մերժել է բողոքը՝ հիմնվելով այդ ժամանակ գործող Քրեական դատավարության օրենսգրքի 372-րդ հոդվածի 4-րդ կետին: Դիմողին ուղղված իր նամակում Վերաքննիչ դատարանն ընդունել է, որ ստորին ատյանի դատավորները «հավանաբար» իրավունքի սխալ են թույլ տվել նրա կալանքի հարցը լուծելիս, բայց նաև նշել է, որ նրանց որոշումների դեմ բողոք ներկայացվել չի կարող:

26. Նույն օրը, Պաննեժիսի մարզային դատարանի 1996թ. հոկտեմբերի 16-ի որոշման դեմ ներկայացված դատախազության բողոքի հիման վրա, վերաքննիչ դատարանը չեղյալ է հայտարարել՝ գործով լրացուցիչ քննչական գործողություններ անցկացնելու մասին որոշումը: Դիմողը բողոքել է դրա դեմ:

27. 1996թ. նոյեմբերի 30-ին դիմողն ընդդեմ իր կալանավորման դիմել է Գերագույն դատարանի նախագահին: 1996թ. դեկտեմբերի 30-ին Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահը տեղեկացրել է դիմողին, որ նրա բողոքը քննության ենթակա չէ: Նա ընդունել է, որ դիմողը «1996թ. հունիսի 4-ից մինչև 1996թ. հուլիսի 31-ը կալանքի տակ է գտնվել՝ առանց խափանման միջոցի ժամկետի երկարացման»: Նա այնուհանդերձ շեշտել է, որ «բողոքի հիմքը չի կարող խախտել օրենքի դրույթը, համաձայն որի՝ խափանման միջոց կիրառելու, փոխելու կամ դրա ժամկետը երկարացնելու մասին որոշումը (Քրեական դատավարության օրենսգրքի 372-րդ հոդվածի 4-րդ կետ) բողոքարկման ենթակա չէ»:

28. 1997թ. հունվարի 14-ին Գերագույն դատարանը փոփոխել է Վերաքննիչ դատարանի 1996թ. նոյեմբերի 27-ի որոշումը, որով չեղյալ էր հայտարարվել Պաննեժիսի մարզային դատարանի 1996թ. հոկտեմբերի 16-ի որոշումը՝ լրացուցիչ քննչական գործողություններ կատարելու վերաբերյալ: Դատարանը նաև որոշել է, որ մեկ դատավորի փոխարեն սպանության գործն ըստ էության պետք է քննվեր երեք դատավորի կազմով:

29. Դիմողը քաղաքացիական հայց է հարուցել ընդդեմ մեկուսարանի ադմինիստրացիայի՝ առանց պաշտոնական կարգադրության իրեն կալանքի տակ պահելու համար: 1997թ. փետրվարի 26-ին Շյաուլյայի համայնքային դատարանի դատավորը մերժել է հայցը: Դատավորը գտել է, որ ադմինիստրացիայի գործողությունները հիմնված են եղել «դատախազի թույլտվության, կալանքի ժամկետը երկարացնելու մասին տեղեկություն պարունակող գրությունների, դատարանի և դատավորի որոշումների վրա»: 1997թ. ապրիլի 28-ին Շյաուլյայի մարզային դատարանը ուժի մեջ է թողել համայնքային դատարանի վճիռը:

30. Դիմողն առողջության հետ կապված պատճառաբանությամբ խնդրել է կալանքը փոխարինել գրավով: 1997թ. մարտի 17-ին Պաննեժիսի մարզային դատարանը մերժել է նրա խնդրանքը: Դատաքննությունը կրկին կասեցվել է մինչև 1997թ. ապրիլի 28-ը և պահանջվել է լրացուցիչ քննություն: Դատաքննությունը վերսկսվել է 1997թ. մայիսի 26-ին:

31. 1997թ. հունիսի 9-ին Պաննեժիսի մարզային դատարանն արդարացրել է դիմողին՝ բոլոր մեղադրանքների կապակցությամբ՝ ապացույցների բացակայության պատճառով: Նա ազատվել է կալանքից:

32. Դատախազությունը և գործով մյուս մեղադրյալները բողոք են ներկայացրել ընդդեմ առաջին ատյանի դատարանի դատավճռի: 1997թ. օգոստոսի 27-ին Վերաքննիչ դատարանը բեկանել է մարզային դատարանի դատավճիռը: Գործը հետ է ուղարկվել դատախազություն հետագա քննության համար:

33. 1997թ. հոկտեմբերի 22-ին Պանևեժիսի մարզային դատախազության դատախազը տեղեկացրել է դիմողին, որ 1997թ. հոկտեմբերի 21-ի որոշմամբ նրա դեմ հարուցված քրեական գործի վարույթը կարճվել է:

II. ԳՈՐԾԻՆ ԱՌՆՉՎՈՂ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ

<Տրված են թարգմանությունները>

34. Լիտվայի Սահմանադրության համապատասխան դրույթները.

Հոդված 20, կետ 3. «Հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվող ձերբակալված անձը պետք է 48 ժամվա ընթացքում ներկայացվի դատարան, որպեսզի նրա ներկայությամբ որոշվի, թե արդյո՞ք անհրաժեշտ է կալանք կիրառել: Եթե դատարանը ձերբակալված անձի կալանքի մասին որոշում չի կայացնում, ապա վերջինս անմիջապես ազատ է արձակվում»:

Հոդված 30, կետ 1. «Անձը, որի սահմանադրական իրավունքները կամ ազատությունները ոտնահարվել են, իրավունք ունի դիմելու դատարան»:

35. Նախկին Քրեական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան դրույթները.

Հոդված 10 (ուժի մեջ էր մինչև 1996թ. հունիսի 21-ը). «Ոչ ոք չի կարող ձերբակալվել առանց դատարանի որոշման կամ դատավորի կարգադրության կամ դատախազի թույլտվության...»:

Հոդված 50 -1 (կանխիչ կալանավորում) (ուժի մեջ էր մինչև 1997թ. հունիսի 30-ը).«...Եթե կան բավարար հիմքեր կասկածելու, որ անձը կարող է կատարել վտանգավոր արարք, որի հատկանիշները նախատեսված են Լիտվայի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 75-րդ [բանդիտիզմ], 227-1 [հանցավոր խմբավորում] և 227-2 [անձի դեմ ահաբեկչություն] հոդվածներով, և նման արարքը կանխելու համար ոստիկանապետը ... կարող է, հիմնավորված որոշմամբ, դատախազի թույլտվությամբ, կարգադրել անձի ձերբակալումը...»:

Համայնքային դատարանի նախագահը, մարզային դատարանի դատավորը կամ մարզային դատարանի պալատի նախագահը, ձերբակալման որոշումը կայացրած ոստիկանապետի և ձերբակալման թույլտվություն տված դատախազի մասնակցությամբ..., 48 ժամվա ընթացքում որոշում է ձերբակալման օրինականության հարցը:

Դատավորը ձերբակալման օրինականության հարցը որոշելիս՝ կարող է իր նախաձեռնությամբ ապահովել նաև ձերբակալված անձի ներկայությունը. սակայն դատավորը կարող է նաև որոշումը կայացնել վերջինիս բացակայությամբ...:

Ձերբակալված անձը կարող է որոշումը բողոքարկել ավելի բարձր ատյանի դատարան:

...Ավելի բարձր ատյանի դատարանի որոշումը վերջնական է և չի կարող բողոքարկվել:

Դատախազի թույլտվությամբ կալանավորված անձը, որի կալանքը հաստատված է դատավորի կողմից, կարող է կալանքի տակ մնալ ոչ ավելի, քան երկու ամիս ...»:

Սկսած 1996թ. հունիսի 21-ից ձերբակալումը կարող է թույլատրվել միայն դատարանի կամ դատավորի կողմից:

Հոդված 104 (համաձայն 1994թ. հուլիսի 19-ի թիվ 1-551 օրենքի, որն ուժի մեջ է եղել մինչև 1996թ. հունիսի 21-ը). «Կալանքը, որպես խափանման միջոց, կարող է կիրառվել միայն դատարանի որոշման, դատավորի կարգադրության կամ դատախազի թույլտվության հիման վրա, երբ սվյալ արարքի համար որպես պատիժ նախատեսված է առնվազն մեկ տարվա ազատազրկում...»:

Քրեական օրենսգրքի 105-րդ ... հոդվածում նախատեսված հանցագործությունների դեպքում (ծանրացուցիչ հանգամանքներում կատարված սպանություն), կալանքը, որպես խափանման միջոց, կարող է կիրառվել միայն հանցանքի ծանրության հիմքով...:

Կալանքը թույլատրելու հարցը լուծելիս՝ դատախազը ..., անհրաժեշտության դեպքում, անձամբ է լսում կասկածյալին կամ մեղադրյալին...»:

Հոդված 104-1 (ուժի մեջ է եղել 1996թ.հունիսի 21-ից մինչև1998թ. հունիսի 24-ը). «...Ձերբակալված անձը բերվում է դատավորի մոտ ոչ ուշ, քան 48 ժամկա ընթացքում...: Դատավորը լսում է նրան՝ ձերբակալման հիմքերի կապակցությամբ: Դատախազը և ձերբակալված անձի պաշտպանը կարող են մասնակցել հարցաքննությանը: Ձերբակալված անձին հարցաքննելուց հետո դատավորը կարող է հաստատել ձերբակալման կարգադրությունը՝ սահմանելով կալանքի ժամկետը, փոփոխել կամ վերացնել խափանման միջոցը...»:

Գործը դատարան փոխանցվելուց հետո դատարանը կարող է կարգադրել փոփոխել կամ վերացնել կալանքը»:

Փոփոխված 104-1 հոդվածը (ուժի մեջ է 1998թ. հունիսի 24-ից) նախատեսում է, որ դատախազը և դատապաշտպանը պետք է մասնակցեն ձերբակալված անձի առաջին դատական հարցաքննությանը, եթե միայն դատավորն այլ որոշում չի կայացրել: Փոփոխված դրույթը նաև թույլ է տալիս դատարանին երկարացնել կալանքի տակ մնալու ժամկետը՝ մինչև կալանքի ժամկետի լրանալը:

106-րդ հոդվածի 3-րդ կետ (ուժի մեջ է եղել 1996թ. հունիսի 21-ից մինչև 1998թ. հունիսի 24-ը). «[Նախաքննության փուլում] կալանքի ժամկետը երկարացնելու նպատակով դատավորը պետք է հրավիրի նիստ, որին կանչվում են դատապաշտպանը, դատախազը, իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ նաև կալանավորված անձը»:

Օրենսգիրքը, որն ուժի մեջ է 1998թ. հունիսի 24-ից, կալանավորված անձի ներկայությունը խափանման միջոցի հարցի լուծման հետ կապված լսումներին պարտադիր է համարում:

Հոդված 109-1 (ուժի մեջ է եղել 1996թ. հունիսի 21-ից մինչև 1998թ. հունիսի 24-ը). «Կալանավորված անձը կամ նրա պաշտպանն իրավունք ունեն նախաքննության ընթացքում բողոք ներկայացնելու վերաբնիչ դատարան՝ ընդդեմ կալանքի: Բողոքը քննության առնելու նպատակով կարող են հրավիրվել կալանավորված անձը և նրա պաշտպանը կամ միայն պաշտպանը: Դատախազի ներկայությունն այդ քննությանը պարտադիր է:

Վերաքննիչ դատարանի դատավորի ընդունած որոշումը վերջնական է և չի կարող վճռաբեկ բողոքի առարկա դառնալ:

Հետագա գանգատարկումը հնարավոր է կալանքի տակ պահելու ժամկետի երկարացման հարցի քննարկման ժամանակ:»

Գործող 109-1 հոդվածը (ուժի մեջ է եղել 1998թ. հունիսի 24-ից) ներկայումս նախատեսում է ավելի բարձր ատյանի դատարան բողոքարկելու հնարավորություն,

ինչպես նաև լսումներ՝ կալանավորի և նրա պաշտպանի ներկայությամբ կամ միայն պաշտպանի ներկայությամբ:

226-րդ հոդվածի 6-րդ կետ (ուժի մեջ է եղել մինչև 1998թ. հունիսի 24-ը).
«Այն ժամանակահատվածը, երբ մեղադրյալին և նրա պաշտպանին հնարավորություն է տրվում ծանոթանալու գործի նյութերին, չի հաշվվում նախաքննության և կալանքի ամբողջ ժամկետի մեջ: Մի քանի մեղադրյալների դեպքում, այն ժամանակահատվածը, երբ բոլոր մեղադրյալներին և նրանց պաշտպաններին հնարավորություն է տրվում ծանոթանալու գործի նյութերին, չի հաշվվում նախաքննության և կալանքի ամբողջ ժամկետի մեջ»:

Սկսած 1998թ. հունիսի 24-ից կալանքի որոշումներն այդ ժամկետն այլևս չեն ընդգրկում:

372-րդ հոդվածի 4-րդ կետ (ուժի մեջ է եղել մինչև 1999թ. հունվարի 1-ը).
«Խափանման միջոց սահմանող, փոփոխող կամ վերացնող դատական որոշումները բողոքարկման ենթակա չեն...»:

36. Գործին առնչվող՝ Քրեական դատավարության օրենսգրքի այլ դրույթներ.
52-րդ հոդվածի 2(3) և (8) կետերը և 58-րդ հոդվածի 2(8) և (10) կետերը նախատեսում են համապատասխանաբար, որ մեղադրյալները և նրանց պաշտպաններն իրավունք ունեն «ներկայացնելու միջնորդություններ» և «բողոքարկելու հետաքննիչի, քննիչի, դատախազի կամ դատարանի գործողությունները կամ որոշումները»:

249-րդ հոդվածի 1-ին կետ. «Դատավորը՝ միանձնյա, կամ դատարանը, գործը քննության նախապատրաստելու փուլում գործը քննության նշանակելու վերաբերյալ որոշում կայացնելիս՝ որոշում է ... արդյո՞ք մեղադրյալի նկատմամբ խափանման միջոցը ճիշտ է ընտրված»:

250-րդ հոդվածի 1-ին կետ. «Երբ որոշվում է, որ մեղադրյալի գործը քննության նշանակելու համար կան բավարար հիմքեր, դատավորը՝ միանձնյա, կամ դատարանը գործը քննության նախապատրաստելու փուլում որոշում է հետևյալ հարցերը՝ կապված...
մեղադրյալի նկատմամբ խափանման միջոցի հետ...»:

267-րդ հոդվածի 1-ին կետ. «Մեղադրյալն իրավունք ունի...
ներկայացնելու միջնորդություններ,...
... բողոքարկել դատարանի որոշումները և դատավճիռը»:

277-րդ հոդված. Դատաքննության ընթացքում դատարանը կարող է որոշել՝ կարգադրել, փոփոխել կամ վերացնել ամբաստանյալի խափանման միջոցը»:

37. 1996թ. հունիսի 21-ի Քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին օրենքով սահմանվել է, որ դատախազի կողմից մինչև 1996թ. հունիսի 21-ը թույլատրված կալանքի ժամկետը դրանից հետո կարող է երկարացվել դատարանի կողմից՝ կալանքի հետ կապված հարցերը կանոնակարգող նոր ընթացակարգով:

III. ԼԻՏՎԵՆԳԻԱԿ ԿԵՐԱՊՈՒՅՐՈՒՄԸ

38. Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի կապակցությամբ Լիտվայի վերապահումն ուժի մեջ է եղել մինչև 1996թ. հունիսի 21-ը և նախատեսել է հետևյալը. «Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետը չի ազդում Լիտվայի Հանրապետության Քրեական դատավարության օրենսգրքի 104-րդ հոդվածի (փոփոխված տարբերակ՝ թիվ1-551, 1994թ. հուլիսի 19) գործողության վրա, որը նախատեսում է, որ հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվող յուրաքանչյուր անձի կալանավորման մասին որոշումը կարող է դատախազի որոշմամբ անփոփոխ մնալ: Այս վերապահումն ուժի մեջ է Լիտվայի համար Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելուց հետո մեկ տարի»:

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

1. ԴԻՄՈՒՄԱՏՈՒԻ ՄԱՅՐԸ

39. Դատարանը նշում է դիմողի մահվան փաստը, և նրա նախաձեռնած դատական գործը շարունակելու նրա այրու ցանկության փաստը:

40. Հանձնաժողովը համարում է, որ դիմողի այրին դիմողի կողմից հարուցված գործը շարունակելու հարցում ունի օրինական շահագրգռություն:

41. Դատարանը հիշեցնում է, որ կալանքի անօրինականությանը վերաբերող գործի քննության ընթացքում դիմողի մահվան դեպքում, նրա ժառանգները կամ իրավահաջորդներն սկզբունքորեն կարող են դիմողի անունից շարունակել մասնակցությունը գանգատի քննությանը (տե՛ս Կրեմպովսկին ընդդեմ Լիտվայի վճիռը, թիվ37193/97, 20.04.1999): Դատարանը, ինչպես Հանձնաժողովը, գտնում է, որ դիմողի կինն ունի նրա գործը շարունակելու օրինական շահագրգռություն:

II. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

42. Կառավարությունը նշել է, որ Դատարանը չի կարող քննության առնել դիմողի կանխիչ կալանքի հետ կապված գանգատը, քանի որ չի պահպանվել Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետով սահմանված վեցամսյա ժամկետը: Կառավարությունն ընդունել է, որ դիմողի կանխիչ կալանքը չի ծառայել նույն նպատակին, ինչ կալանքը: Ավելին, նրա կանխիչ կալանքը թույլատրված է եղել այլ ներպետական ընթացակարգի հիման վրա, քան հետագա կալանքը: Քանի որ կանխիչ կալանքի ժամկետն ավարտվել էր 1996թ. մարտի 14-ին, իսկ գանգատը ներկայացվել էր 1996թ. դեկտեմբերի 30-ին, ապա գործի այս ասպեկտը ներկայացվել էր ժամկետանց:

43. Հանձնաժողովը գտել է, որ չնայած դիմողի կանխիչ կալանքը և կալանքը թույլատրվել էին ներպետական օրենսդրության հասկացությունների համաձայն՝ տարբեր հիմքերով, սակայն դիմողի կարգավիճակի ոչ մի ակնհայտ փոփոխություն չի եղել, երբ նրա կանխիչ կալանքը փոխարինվել է կալանքով: Հանձնաժողովը գտել է, որ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետը կիրառելու նպատակով դիմողի կալանքի ողջ ժամկետը պետք է դիտվի որպես ամբողջություն, և որ կանխիչ կալանքի վերաբերյալ դիմողի գանգատը չի կարող մերժվել վեցամսյա ժամկետի վերաբերյալ կանոնը չպահպանելու պատճառաբանությամբ:

44. Դատարանը համամիտ է Հանձնաժողովի եզրակացությանը: Այնպիսի շարունակվող վիճակի նկատմամբ պաշտպանության միջոցի բացակայությունը,

ինչպիսին կալանքի ժամանակահատվածն է, 35-րդ հոդվածի 1-ին կետով սահմանված վեցամսյա ժամկետը սկսում է հաշվվել այդ վիճակը դադարելու պահից, մասնավորապես, կալանքից ազատելու պահից սկսած (տե՛ս, mutatis mutandis, 1997թ. դեկտեմբերի 1-ի որոշումը՝ սույն գանգատի ընդունելիության վերաբերյալ): Ի հավելումն դրա, Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետը կիրառելիս՝ Դատարանը հաճախ, առանց ձևական նկատառումների, անդրադառնում է ակնհայտ հանգամանքներին (տե՛ս, inter alia, Գուզարդին ընդդեմ Իտալիայի 1980թ. նոյեմբերի 6-ի վճիռը, Շարքեր Ա թիվ 39, էջ 26, կետ 72):

Չնայած 1996թ. մարտի 14-ին դիմողի կանխիչ կալանքը՝ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 50-1 հոդվածի հիման վրա, պաշտոնապես փոխարինվել է կալանքով՝ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 104-րդ հոդվածի հիման վրա, սակայն այս փոփոխությունը չի ազդել դիմողի կարգավիճակի վրա, քանի որ նա ոչ տեղափոխվել է մեկ այլ բանտախուց կամ բանտ և ոչ էլ բերվել է իրավասու պաշտոնյայի մոտ՝ փոփոխության մասին տեղեկացվելու համար: Դատարանը, հետևաբար, գտնում է, որ վեցամսյա ժամկետի վերաբերյալ կանոնի կիրառման առումով դիմողի կալանքի ողջ ժամանակահատվածը պետք է դիտվի որպես ամբողջություն:

Քանի որ դիմողը դեռ եղել է կալանքի տակ, որի դեմ նա բողոքել է՝ 1996թ. դեկտեմբերի 30-ին ներկայացնելով սույն գանգատը, գործը չի կարող քննության չընդունվել՝ գանգատը սահմանված ժամկետից ուշ ներկայացնելու պատճառաբանությամբ:

45. Դատարանը, հետևաբար, մերժում է Կառավարության նախնական առարկությունը:

ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 5-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ՎԻՃԱՐԿՎՈՂ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

46. Դիմողը բողոքել է, որ իր կալանավորումը խախտել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետը, որի գործին առնչվող մասը նախատեսում է.

«1. Յուրաքանչյուր ոք ունի ազատության և անձնական անձեռնմխելիության իրավունք: Ոչ ոք չի կարող ազատությունից զրկվել այլ կերպ, քան հետևյալ դեպքերում և օրենքով սահմանված կարգով՝ ...

(գ) անձի օրինական ձերբակալումը կամ կալանավորումը՝ հանցագործություն կատարած լինելու հիմնավոր կասկածի առկայության դեպքում նրան իրավասու իրավական մարմնին ներկայացնելու նպատակով, կամ այն դեպքում, երբ դա հիմնավոր կերպով անհրաժեշտ է համարվում նրա կողմից հանցագործության կատարումը կամ այն կատարելուց հետո փախուստը կանխելու համար, ...»:

1. Կանխիչ կալանք

47. Դիմողը գանգատվում է, որ 1996թ. փետրվարի 8-ից մինչև մարտի 14-ն իր կանխիչ կալանքը չի համապատասխանել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետին: Մասնավորապես, նման կալանքի համար չի եղել որևէ հիմք, քանի որ այդ ժամանակ նրա դեմ քրեական գործ հարուցված չի եղել: Ավելին, չի եղել նրա կողմից կատարվելիք որևէ հանցագործության վտանգ, որն անհրաժեշտ էր կանխել:

48. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմողի կանխիչ կալանավորումը համապատասխանել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1(գ) կետին, քանի որ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 50-1 հոդվածի նախկին դրույթը թույլատրում էր կալանավորում՝ բանդիտիզմի, հանցավոր խմբավորման և անձի դեմ ահաբեկչության կանխման նպատակով:

49. Հանձնաժողովն այն կարծիքին էր, որ դիմողի կանխիչ կալանավորումը գերազանցել է ազատության իրավունքի թուլատրելի բացառությունների սահմանը՝ խախտելով Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետը:

50. Դատարանը նշում է, որ անձը կարող է զրկվել իր ազատությունից միայն 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում նշված նպատակներով: Անձը, 5-րդ հոդվածի 1(գ) կետին համապատասխան, կարող է կալանավորվել միայն քրեական գործի վարույթի համատեքստում՝ հանցագործություն կատարած լինելու կասկածի առկայության դեպքում նրան իրավասու իրավական մարմին ներկայացնելու նպատակով (տե՛ս, *mutatis mutandis*, Լոուլեսն ընդդեմ Իռլանդիայի 1961թ. հուլիսի 1-ի վճիռը, Շարքեր Ա թիվ 3, էջեր 51-52, կետ14; Սիուլան ընդդեմ Իտալիայի 1989թ. փետրվարի 22-ի վճիռը, Շարքեր Ա թիվ 148, էջեր 16-18, կետեր 38-41):

51. Հետևաբար, Դատարանը գտնում է, որ տվյալ դեպքում կանխիչ կալանքը թուլատրված չէ 5-րդ հոդվածի 1(գ) կետով և Քրեական դատավարության օրենսգրքի 50-1 հոդվածով:

52. Ուստի այս կապակցությամբ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:

2. Կալանքը 1996թ. հունիսի 4-ից մինչև հուլիսի 31-ը

53. Դիմողը նաև զանգատվել է, որ ի խախտումն 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի՝ 1996թ. հունիսի 4-ից մինչև հուլիսի 31-ը չի եղել որևէ օրինական ներպետական որոշում կամ այլ օրինական հիմք՝ իր կալանքի համար:

54. Կառավարությունը վիճարկում էր, որ այդ ժամանակահատվածում դիմողի կալանքն արդարացված է եղել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան, քանի որ լուրջ կասկածներ են եղել, որ նա է կատարել սպանությունը: Ոչ մի ներպետական որոշում չի պահանջվել կալանքի այդ ժամանակահատվածի համար, որի ընթացքում դիմողին և նրա հանցակիցներին հնարավորություն է տրվել ծանոթանալու գործի նյութերին՝ այդ ժամանակ գործած Քրեական դատավարության օրենսգրքի 226-րդ հոդվածի 6-րդ կետին համապատասխան: Կառավարության կարծիքով, այս դրույթը թույլ է տվել դիմողի կալանքը մինչև 1996թ. հունիսի 21-ը: Կառավարությունը նաև նշել է, որ Լիտվական իրավունքը միայն պահանջում է, որ կալանքի կոնկրետ ժամկետ սահմանվի նախաքննության փուլում, և որ դատաքննության ընթացքում դատարանը կարող է միայն կարգադրել, փոխել կամ վերացնել կալանքը (այդ ժամանակ գործած՝ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 104-1 հոդված, 249-րդ հոդվածի 1-ին կետ և 250-րդ հոդվածի 1-ին կետ): Հետևաբար, դիմողի կալանքը 1996թ. հունիսի 24-ից հետո արդարացված է եղել այն փաստով, որ դատական գործը փոխանցվել է Պանևեժիսի մարզային դատարան, որից այնուհետև չի պահանջվել երկարացնել դիմողի կալանքի ժամկետը, կամ էլ հաստատել այն:

55. Հանձնաժողովը գտել է, որ դիմողի կալանքը 1996թ. հունիսի 4-ից մինչև հուլիսի 31-ը թուլատրված չի եղել որևէ օրինական ներպետական որոշմամբ կամ այլ օրինական հիմքով՝ խախտելով Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետը:

56. Դատարանը կրկնում է, որ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում կիրառվող «օրինական» և «օրենքով սահմանված կարգով» արտահայտությունները հիմնականում վերաբերում են ներպետական իրավունքին և նշում են՝ նյութական ու դատավարական ներպետական նորմերի պահանջները՝ կատարելու պետության պարտավորությունը:

Այնուհանդերձ, կալանքի «օրինականությունը» ներպետական իրավունքի հիման վրա միշտ չէ, որ վճռորոշ տարր է: Ի լրումն դրա, Դատարանը պետք է համոզվի, որ վիճահարույց ժամանակահատվածում կալանքը համապատասխանել է

Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի նպատակին, որն է՝ կանխել անձին կամայականորեն ազատությունից զրկելը:

Դատարանը պետք է նաև համոզվի, թե արդյոք ներպետական իրավունքն ինքնին համապատասխանում է Կոնվենցիային, ներառյալ՝ դրանում արտահայտված կամ ամրագրված ընդհանուր սկզբունքներին: Վերջինիս առնչությամբ Դատարանն ընդգծում է, որ ազատությունից զրկելու կապակցությամբ՝ հատկապես կարևոր է իրավական հստակության ընդհանուր սկզբունքի բավարարումը: Հետևաբար, կարևոր է, որ ներպետական իրավունքի համաձայն՝ ազատությունից զրկելու պայմանները հստակ սահմանված լինեն, և որ օրենքը կիրառման համար լինի կանխատեսելի, որպեսզի բավարարի Կոնվենցիայով սահմանված՝ «օրինականության» չափորոշիչը. այս չափորոշիչը պահանջում է, որ ողջ իրավունքը լինի բավականաչափ ճշգրիտ, որը և թույլ կտա անձին, անհրաժեշտության դեպքում, տվյալ հանգամանքներում հնարավորինս կանխատեսել այն հետևանքները, որին կարող է հանգեցնել տվյալ գործողությունը (տե՛ս Բարանովսկին ընդդեմ Լեհաստանի վճիռը, թիվ 28358/95, ECHR 28.3.2000, կետեր 50-52):

57. Անդրադառնալով սույն գործի հանգամանքներին՝ Դատարանը նշում է, որ կողմերն ընդունում են, որ 1996թ. հունիսի 4-ից մինչև հուլիսի 31-ը դատավորի կամ դատախազի կողմից դիմողի կալանքը թույլատրող որևէ կարգադրություն չի եղել: Հետևաբար, պետք է ենթադրել, որ այդ ժամանակահատվածում դիմողի կալանքը չի համապատասխանել գործող ներպետական օրենսդրությանը (Քրեական դատավարության օրենսգրքի 10-րդ և 104-րդ հոդվածներ՝ մինչև 1996թ. հունիսի 21-ը, և Քրեական դատավարության օրենսգրքի 10-րդ և 104-1 հոդվածներ՝ 1996թ. հունիսի 21-ից հետո):

58. Կառավարությունը, սակայն, վիճարկում է, որ այդ ժամանակահատվածի մի մասում դիմողը կալանքի տակ է պահվել Քրեական դատավարության օրենսգրքի նախկին 226-րդ հոդվածի 6-րդ կետի համաձայն. այդ ընթացքում նրան և նրա հանցակիցներին թույլատրվել է ծանոթանալ գործի նյութերին:

59. Դատարանը նշում է, որ դատախազի 1996թ. հունիսի 13-ի գրությունը (վերը՝ կետ 16), օմբուդսմենի 1996թ. նոյեմբերի 21-ի որոշումը (վերը՝ կետ 23), Պերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահի 1996թ. դեկտեմբերի 30-ի գրությունը (վերը՝ կետ 27) և պատասխանող Կառավարության կողմից Դատարանին ներկայացված բացատրությունները (վերը՝ կետ 54) այն հարցի վերաբերյալ, թե դիմողի կալանքի որ հատվածն է կարգավորվում Քրեական դատավարության օրենսգրքի նախկին 226-րդ հոդվածի 6-րդ կետով, տրվել են երեք տարբեր պատասխաններ, որի արդյունքում դիմողի կալանքն այդ դրույթով կարող էր ենթադրաբար արդարացվել մինչև 1996թ. հունիսի 4-ը, 14-ը կամ 21-ը: Դատարանն անհրաժեշտ չի համարում լուծել Քրեական դատավարության օրենսգրքի նախկին 226-րդ հոդվածի 6-րդ կետի պրակտիկ գործողությանն առնչվող հակասությունը, որովհետև դրա ակնհայտ անորոշությունը նույնիսկ շփոթություն է առաջացրել իրավասու պետական մարմինների մոտ: Հետևաբար, այն չէր համապատասխանում Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետով սահմանված «օրինականության» պահանջներին: Ավելին, վերոհիշյալ դրույթը կալանքը թույլատրում է այնպիսի հիմքերով, որոնք ընդհանուր առմամբ խորթ են 5-րդ հոդվածի 1-ին կետին:

Դրանից հետևում է, որ դիմողին ազատությունից զրկելը՝ Քրեական դատավարության օրենսգրքի նախկին 226-րդ հոդվածի 6-րդ կետի հիման վրա, Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով օրենքով սահմանված չէ:

60. Կառավարությունը նաև նշել է, որ 1996թ. հունիսի 24-ից սկսած դիմողի կալանքը արդարացվում էր այն փաստով, որ գործը փոխանցվել էր մարզային դատարան: Կառավարության գործին առնչվող ժամանակահատվածում կիրառելի ներպետական օրենսդրության մեկնաբանության համաձայն՝ դրանից հետո

դատարանից չի պահանջվել երկարացնել դիմողի կալանքի ժամկետը կամ որևէ այլ կերպ հաստատել այն:

61. Դատարանը գտնում է, այնուամենայնիվ, որ Կառավարության փաստարկը չի համապատասխանում այն պահանջին, որ դիմողի կալանքը պետք է հիմնված լիներ կալանքի օրինական որոշման վրա, որպիսին չի եղել 1996թ. հունիսի 4-ից մինչև հուլիսի 31-ն ընկած ժամանակահատվածում:

62. Բացի դրանից, Դատարանը կրկնում է, որ կալանավորի կարգավիճակը կանոնակարգող հստակ նորմերի բացակայության պատճառով անձին առանց իրավական հիմքի կալանքի տակ պահելու պրակտիկան, որի արդյունքում անձը կարող է առանց դատական թույլտվության՝ ազատությունից զրկվել անսահմանափակ ժամանակով, չի համապատասխանում իրավական հստակության և կանայականությունից պաշտպանելու սկզբունքներին, որոնք հանդիսանում են Կոնվենցիայի և իրավական պետության ընդհանուր գաղափարները (տե՛ս նախկինում նշված Բարանովսկու վճիռը, կետեր 54-57):

63. Դատարանը նկատում է, որ գործը 1996թ. հունիսի 24-ին մարզային դատարան փոխանցելու փաստը, չի պատասխանում այն հարցին, թե արդյոք դիմողի կալանքը, որը կարգադրվել էր սահմանափակ ժամկետով՝ հետաքննության փուլում, կարո՞ղ էր շարունակվել դատաքննության ժամանակ, և եթե՛ այո, ապա՝ ի՞նչ պայմաններով:

Դրանից հետևում է, որ դիմողի կալանքի հիմնավորումը սոսկ այն փաստով, որ գործը փոխանցվել է դատարան, չի կարող հանդիսանալ «օրինական» հիմք՝ դիմողի կալանքը շարունակելու համար՝ համաձայն Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի:

Ամփոփելով, 1996թ. հունիսի 4-ից մինչև հուլիսի 31-ն ընկած ժամանակահատվածում դիմողին կալանքի տակ պահելու համար որևէ ներպետական վավերական որոշում կամ այլ օրինական հիմք չի եղել:

64. Այսպիսով այդ ժամանակահատվածում տեղի է ունեցել 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում:

3. 1996թ. հուլիսի 31-ից մինչև հոկտեմբերի 16-ի կալանքը

65. Դիմողը նաև գանգատվում էր, որ 1996թ. հուլիսի 31-ի գործը քննության նախապատրաստելու ժամանակ մարզային դատարանը սխալ է թույլ տվել՝ համաձայն Քրեական դատավարության օրենսգրքի 104-1 հոդվածի, երբ որոշել է, որ դիմողի կալանքը պետք է մնա անփոփոխ: Դիմողի կարծիքով, իր կալանքի ժամկետը լրացել էր 1996թ. հունիսի 4-ին, և մարզային դատարանն այլ խափանման միջոց չէր ընտրել: Դիմողի կարծիքով, նա դատարանի օրինական որոշմամբ կալանվել է միայն 1996թ. հոկտեմբերի 16-ին, երբ մարզային դատարանը որոշել է, որ դիմողը պետք է մնա կալանքի տակ: Ուստի, 1996թ. հուլիսի 31-ից մինչև հոկտեմբերի 16-ը նա ազատությունից զրկվել է հակառակ ներպետական օրենքով սահմանված կարգի:

66. Կառավարությունը պնդում էր, որ 1996թ. հուլիսի 31-ի որոշմամբ մարզային դատարանը ներպետական օրենքների պահանջներին համապատասխան թույլատրել է դիմողի կալանքը:

67. Հանձնաժողովը գտել էր, որ 1996թ. հուլիսի 31-ից մինչև հոկտեմբերի 16-ը դիմողի կալանքը թույլատրվել է օրենքով սահմանված ընթացակարգի համաձայն և Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան:

68. Դատարանը կրկնում է, որ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետը պահանջում է, որ, *inter alia*, կալանքը համապատասխանի ներպետական օրենքին: Ինչպես Դատարանը նշել է Բարանովսկու վճռում (կետ 50), «թեև ներպետական իրավունքի մեկնաբանությունը և կիրառումն առաջին հերթին ներպետական իշխանությունների, հատկապես դատարանների խնդիրն է, սակայն այլ է վիճակն այն գործերի կապակցությամբ, երբ այդ իրավունքի պահանջները չկատարելը հանդիսանում է

Կոնվենցիայի խախտում: Այսպիսի դեպքերում Դատարանը կարող է և պետք է իրականացնի որոշակի իրավասություն՝ վերահսկելու համար, թե արդյոք ներպետական իրավունքը կատարվե՞լ է»:

Կալանքի ժամկետն սկզբունքորեն «օրինական է», եթե այն հիմնված է դատարանի որոշման վրա: Կալանքի վերաբերյալ որոշման մեջ տեղ գտած թերություններն անգամ չեն կարող կալանքի ժամկետն անօրինական դարձնել՝ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով (տե՛ս Բենհամն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության վճիռը, 1996թ. հունիսի 10, Վճիռների և որոշումների ժողովածուներ 1996- III, էջ 753754, կետեր 42-47; Վիսոկասն ընդդեմ Լիտվայի վճիռը, թիվ49107/99, 6.01.2000; Կամանտաուսկասն ընդդեմ Լիտվայի վճիռը, թիվ45012/98,29.2.2000):

69. Դատարանը նկատում է, որ դիմողը չի վիճարկում, որ 1996թ. հուլիսի 31-ի նիստի ընթացքում, մարզային դատարանը գործել է իր իրավասության սահմաններում՝ այնքանով, որքանով այն ուներ դիմողի կալանքի վերաբերյալ համապատասխան որոշում կայացնելու իրավասություն՝ ըստ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 10-րդ, 104-1 հոդվածների, 249-րդ հոդվածի 1-ին կետի և 250-րդ հոդվածի 1-ին կետի:

Ճիշտ է, մարզային դատարանն իր որոշման մեջ չի նշել, որ «կարգադրում է» նոր խափանման միջոց, և ոչ էլ նշել է, թե ինչ խափանման միջոց է «թողել անփոփոխ»՝ անկախ այն փաստից, որ դիմողի կալանքի ժամկետը լրացել էր 1996թ. հունիսի 4-ին: Այնուհանդերձ, ելնելով ենթատեքստից, մարզային դատարանի որոշումը, այն է՝ որ դիմողը պետք է կալանքի տակ մնա, պետք է որ պարզ լիներ 1996թ. հուլիսի 31-ին բոլոր ներկաներին, ինչպես նաև դիմողի պաշտպանին:

Դատարանը չի գտնում, որ մարզային դատարանը սխալ է թույլ տվել կամ ճիշտ չի կիրառել գործին առնչվող ներպետական օրենսդրությունը:

Հետևաբար, չի հաստատվել, որ 1996թ. հուլիսի 31-ի կալանքի կարգադրությունն անօրինական է եղել՝ ըստ ներպետական իրավունքի, կամ որ դրանից բխող կալանքն անօրինական է եղել 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով:

70. Ուստի 1996թ. հուլիսի 31-ից մինչև հոկտեմբերի 16-ը դիմողի կալանքի սռունով Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում տեղի չի ունեցել:

4. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 5-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 3-ՐԴ ԿԵՏԻ ՎԻՃԱՐԿՎՈՂ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

71. Դիմողը պնդում էր, որ տեղի է ունեցել 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում, որը նախատեսում է.

«Սույն հոդվածի 1-ին կետի (գ) ենթակետի դրույթներին համապատասխան ձերբակալված կամ կալանավորված յուրաքանչյուր ոք անհապաղ տարվում է դատավորի կամ օրենքով՝ դատական իշխանություն իրականացնելու համար լիազորված պաշտոնատար անձի մոտ, և ունի ողջամիտ ժամկետում դատաքննության իրավունք կամ մինչև դատաքննությունն ազատ արձակվելու իրավունք: Ազատ արձակումը կարող է պայմանավորվել դատաքննության ներկայանալու երաշխիքներով»:

1. Դատավորի կամ այլ պետական պաշտոնյայի մոտ անհապաղ տանելը

72. Դիմողը հայտարարել է, որ իրեն չեն տարել համապատասխան պետական պաշտոնյայի մոտ՝ 1996թ. փետրվարի 8-ին իր ձերբակալման պահից մինչև հոկտեմբերի 14-ը: Նա պնդում էր, որ իր կալանքի սկզբնական շրջանում՝ 1996թ. փետրվարի 8-ից մինչև հունիսի 21-ը, ինքը չի տարվել դատավորի կամ դատախազի մոտ, և որ 1996թ. հունիսի 21-ից հետո ևս, երբ փոփոխված Քրեական դատավարության օրենսգրքն ուժի մեջ է մտել, նա անհապաղ չի տարվել դատավորի մոտ: Դիմողի կարծիքով, 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի կապակցությամբ

Լիտվայի վերապահումը անվավեր էր և դա չէր կարող անդրադառնալ համապատասխան պաշտոնյայի մոտ տարվելու իր իրավունքի վրա:

73. Կառավարությունը վիճարկում էր, որ Լիտվայի վերապահումը՝ 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի կապակցությամբ, մինչև 1996թ. հունիսի 21-ը դրա ժամկետը լրանալը դիմողին զրկել է համապատասխան պաշտոնյայի մոտ անհապաղ տարվելու իրավունքից, և որ դրանից հետո նա կորցրել է 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված իրավունքը, քանի որ դրա կիրառումը սահմանափակվում էր ազատությունից սկզբնական զրկմամբ:

74. Հանձնաժողովը հիմնականում համաձայնել է Կառավարության հետ՝ գտնելով, որ 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում տեղի չի ունեցել:

75. Դատարանն առաջին հերթին նշում է, որ դիմողը 1996թ. փետրվարի 8-ին իր ձերբակալման պահից սկսած մինչև մարտի 14-ը պահվել է կանխիչ կալանքի տակ, որի նկատմամբ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1 (գ) կետը չի կիրառվել (վերը՝ կետեր 51-52): Հետևաբար, 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն դիմողին համապատասխան պաշտոնյայի մոտ անհապաղ տանելու երաշխիքը կիրառելի չէր նրա կանխիչ կալանքի նկատմամբ:

76. Դիմողի կալանքը՝ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1 (գ) կետի իմաստով, թույլատրվել է 1996թ. մարտի 14-ին: Հետևաբար, Դատարանը պետք է զանգատը քննության առներ այդ ամսաթվից սկսած:

77. Երկրորդ՝ Դատարանը նշում է, որ 1996թ. մարտի 14-ից մինչև հոկտեմբերի 14-ը դիմողը պահվել է կալանքի տակ՝ չբերվելով պաշտոնյայի մոտ՝ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով: Հետևաբար, այս ժամանակահատվածի նկատմամբ Լիտվայի վերապահման ազդեցությունը պահանջում է մանրամասն ուսումնասիրություն:

78. Դատարանը վկայակոչում է Կոնվենցիայի 57-րդ հոդվածը, որը նախատեսում է.

«1.Յուրաքանչյուր պետություն, սույն Կոնվենցիան ստորագրելիս կամ վավերագիրն ի պահ հանձնելիս, կարող է վերապահում անել Կոնվենցիայի ցանկացած դրույթի վերաբերյալ՝ այն առունով, որ այդ ժամանակ իր տարածքում գործող այս կամ այն օրենքը չի համապատասխանում այդ դրույթին: Սույն հոդվածն ընդհանուր բնույթի վերապահումներ չի թույլատրում:

2. Այս հոդվածի դրույթներին համապատասխան կատարված ցանկացած վերապահում պետք է բովանդակի համապատասխան օրենքի հակիրճ շարադրանքը»:

79. Դատարանը կրկնում է, որ «ընդհանուր բնույթի» վերապահումները արգելվելու նպատակն անորոշ կամ լայն ձևակերպումներով վերապահումներից խուսափելն է՝ դրանց կոնկրետ իմաստը և շրջանակը հասկանալի դարձնելու համար (տե՛ս Բելիլոսն ընդդեմ Շվեյցարիայի 1998թ. ապրիլի 29-ի վճիռը, Շարքեր Ա. թիվ132, էջ 26, կետ 55):

80. Լիտվայի վերապահումն ուժի մեջ է եղել մինչև 1996թ. հունիսի 21-ը և Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի կապակցությամբ սահմանել է, որ դատախազը կարող է թույլատրել անձի կալանքը՝ համաձայն այն ժամանակ գործած Քրեական դատավարության օրենսգրքի 104-րդ հոդվածի (վերը՝ կետ 38):

81. Դատարանը, ինչպես և Հանձնաժողովը նկատում է, որ վերապահման մեջ անփութության հետևանքով լեզվական սխալները չեն խանգարում հասկանալ դրա իմաստը և շրջանակը: Վերապահումը բավարար հստակությամբ վկայակոչում է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետը և համապատասխան ներպետական օրենքը, որը թույլատրում է դատախազի որոշումը: Դատարանը եզրակացնում է, որ վերապահումը բավականին հստակ և ճշգրիտ է՝ Կոնվենցիայի 57-րդ հոդվածի պահանջները կատարելու համար:

82. Հետևաբար, դիմողի կալանավորումը կարգադրելու ժամանակ նրան համապատասխան պաշտոնյայի մոտ չտանելու փաստը չէր կարող համարվել

Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում՝ այնքան ժամանակ, քանի դեռ վերապահումն ուժի մեջ է եղել:

83. Մնում է քննության առնել այն հարցը, թե արդյո՞ք դիմողին իրավունք է վերապահվել անհապաղ տարվելու համապատասխան պաշտոնյայի մոտ՝ 1996թ. հունիսի 21-ին վերապահման ժամկետը լրանալուց հետո:

84. Դատարանը գտնում է, որ 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետում «անհապաղ տարվել» բառերը նշանակում են, որ համապատասխան պաշտոնյայի մոտ տարվելու իրավունքը վերաբերում է այն ժամանակին, երբ անձն առաջին անգամ զրկվել է ազատությունից՝ 5-րդ հոդվածի 1-ին (գ) կետին համապատասխան: Ուստի պայմանավորվող պետությունների՝ 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված պարտավորությունը սահմանափակվում է ձերբակալված անձին սկզբնական փուլում համապատասխան պաշտոնյայի մոտ անհապաղ տանելով, չնայած Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետը որոշ դեպքերում կարող է պահանջել, որ անձը հետագայում բերվի դատավորի մոտ՝ իր կալանքի օրինականությունն արդյունավետորեն վիճարկելու նպատակով, երբ այն երկար ժամանակ է տևում (տե՛ս, *mutatis mutandis*, Eur.Comm HR, Թրզական ընդդեմ Լեհաստանի, թիվ 25792/94, 1998թ. մայիսի 19-ի զեկույցը, կետեր 71-81):

85. Կոնվենցիայի 57-րդ հոդվածի հիման վրա կատարված վերապահումը կզրկվեր իր նպատակից, եթե պետությունից պահանջվեր տվյալ իրավունքը հետադարձ ուժով կիրառել վերապահման ժամանակահատվածի նկատմամբ:

86. Համաձայն սույն գործի փաստերի՝ 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի նկատմամբ կատարված վերապահման ժամկետը լրացել է 1996թ. հունիսի 21-ին: Այդ պահին դիմողը գտնվել էր կալանքի տակ՝ սկսած 1996թ. մարտի 14-ից, այսինքն՝ ավելի քան երեք ամիս: Հետևաբար, մինչև 1996թ. հունիսի 21-ը ցանկացած «անհապաղություն» արդեն գերազանցվել էր (տե՛ս, *mutatis mutandis*, Ասենովը և այլոք ընդդեմ Բուլղարիայի 1998 թ. հոկտեմբերի 28-ի վճիռը, Վճիռների և որոշումների ժողովածուներ, 1998-VIII, էջ 3299, կետ 147):

Հետևաբար, վերապահման ժամկետի լրանալու պահին Լիտվան այլևս պարտավորություն չունեի դիմողին անհապաղ ներկայացնելու համապատասխան պաշտոնյայի: Հետևաբար, վերապահման ժամկետի լրանալուց հետո նորոգված պարտավորության համար չկար 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետին համապատասխան որևէ հնարավորություն:

87. Այսպիսով, այս առումով 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում տեղի չի ունեցել:

2. Կալանքի տևողությունը

88. Դիմողը նաև գանգատվել է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում, քանի որ իր կալանքի ամբողջ տևողությունը՝ 16 ամիս և մեկ օր, եղել է չափազանց: Նա հայտարարել է, որ իշխանությունները չեն ձեռնարկել որևէ համապատասխան դատավարական քայլ՝ իր կանխիչ կալանքի ընթացքում: Նա նաև բողոքում էր, որ իշխանությունները չափազանց հապաղել են նախաքննության և դատաքննության ընթացքում, որն ընդգրկել է ոչ անհրաժեշտ դատավարական վիճաբանություններ և ընդհատումներ՝ լրացուցիչ քննության համար: Դիմողը եզրակացրել է, որ իր կալանքի տևողությունը չէր կարող արդարացվել ըստ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի:

89. Կառավարությունը պնդել է, որ այն ժամանակահատվածը, որը պետք է հաշվի առնել, սկսվում է 1996 թ. մարտի 14-ից և ավարտվում 1997թ. հունիսի 9-ին: Կառավարությունը նշում էր, որ դիմողը, այդպիսով, կալանավորվել էր, Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի նպատակների համար, 14 ամիս և 26 օր: Կառավարությունը շեշտել է, որ գործը վերաբերում էր ծանր հանցանաքներում կատարված սպանությանը, և որ դիմողի հետ մեկտեղ մեղադրվում էին նաև երեք

ուստիկան: Այն, որ գործը փաստական և իրավական առումով բարդ էր, հաստատվել է նոր ապացույցներ հավաքելու նպատակով դատաքննությունը երկու անգամ հետաձգելու անհրաժեշտությամբ: Կառավարության կարծիքով, դիմողի կալանքը թույլատրվել էր ոչ միայն գործում լուրջ ապացույցների և հանցագործության ծանրության հիման վրա, այլ նաև այն վտանգի հիման վրա, որ դիմողը կարող էր խոչընդոտել ճշմարտության բացահայտմանը: Կառավարությունը գտնում էր, որ դիմողի կալանքի ամբողջ ժամկետը չի գերազանցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետում նշված «ողջամիտ ժամկետը»:

90. Հանձնաժողովի կարծիքով, այս գանգատի կապակցությամբ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում, քանի որ իշխանությունները չեն ներկայացրել դիմողին կալանքի տակ պահելու համար համապատասխան և բավարար պատճառներ:

91. Դատարանն առաջին հերթին պետք է որոշի այն ժամանակահատվածը, որը պետք է քննության առնվի: Դատարանը եզրակացրել է, որ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին (գ) կետը չի տարածվում 1996 թ. փետրվարի 8-ից մինչև մարտի 14-ը դիմողի կանխիչ կալանքի վրա, և որ 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետը կիրառելի չէր վերը նշված ժամանակահատվածի նկատմամբ (կետեր 51, 52 և 75):

Դատարանն այլևս չի կարող կալանքի տևողության ողջամիտ լինելը գնահատելու նպատակով հաշվի առնել դրա այն հատվածը, որն իր իրավասության շրջանակից դուրս է (տե՛ս եվր. Հանձն. HR nos.15530-15531, Dec. 10.10.1991, DR 721, էջ 169):

92. Դիմողի կալանքը տևել է 1996 թ. մարտի 14-ից մինչև 1997թ. հունիսի 9-ը, այսինքն՝ 14 ամիս և 26 օր: Դատարանը, հետևաբար, կգնահատի դիմողի կալանքի տևողության ողջամիտ լինելը՝ այդ ժամանակահատվածի հիման վրա: Դատարանը հաշվի կառնի նաև այն, որ այն ժամանակ, երբ թույլատրվել էր դիմողի կալանքը, նա արդեն կալանքի տակ էր եղել մեկ ամսից ավելի՝ սկսած 1996 թ. փետրվարի 8-ից:

93. Դատարանը կրկնում է, որ կալանքի տևողության ողջամիտ լինելը պետք է գնահատվի յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքի համար՝ ըստ դրա առանձնահատկությունների: Շարունակվող կալանքը կարող է արդարացվել տվյալ դեպքում, եթե միայն առկա է հասարակական շահ, որը, չվնասելով անմեղության կանխավարկածը, գերակշռում է ազատության իրավունքին:

Նման հրամայական շահի առկայությունը հավաստող կամ հերքող հանգամանքների քննությունը և ազատ արձակելու վերաբերյալ դիմումների կապակցությամբ ընդունվող որոշումներում դրանց ամրագրումն առաջին հերթին ներպետական դատական մարմինների խնդիրն է: Հիմնականում այս որոշումներում տրված հիմնավորումների, ինչպես նաև դիմողի կողմից իր դիմումում հաստատված փաստերի հիման վրա է, որ Դատարանը կոչված է որոշելու, թե արդյո՞ք տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում, թե՛ ոչ:

Հիմնավոր կասկածը, որ ձերբակալված անձը կատարել է հանցագործություն, sine qua non պայման է շարունակվող կալանքի օրինականության համար, բայց որոշակի ժամկետից հետո այն դառնում է անբավարար: Դատարանը պետք է այդ դեպքում հաստատի, թե արդյոք դատական մարմինների ներկայացրած մյուս հիմնավորումները «համապատասխան» և «բավարար» էին ազատությունից զրկելն արդարացնելու համար (տե՛ս Պունցելտն ընդդեմ Չեխիայի Հանրապետության վճիռը, թիվ 31315/96,25.4.2000, կետ 73):

94. Ըստ սույն դատական գործի փաստերի, դատախազական մարմինների կողմից ներկայացված՝ դիմողի կալանքի միակ պատճառը հանցագործության ծանրությունն էր (վերը նշված կետ 12) և նրա դեմ դատական գործում առկա՝ ապացույցների ուժը (վերը նշված կետ 15): Մարզային դատարանը որևէ պատճառ չի ներկայացրել շարունակվող կալանքն արդարացնելու համար (վերը նշված կետեր 19 և 21):

Դատարանը գտնում է, որ սպանություն կատարելու գործում դիմողի դեմ կասկածը, կարող էր սկզբնապես արդարացնել նրա կալանքը, բայց դա չէր կարող «պատշաճ և բավարար» հիմք հանդիսանալ գրեթե 15 ամիս նրան կալանքի տակ պահելու համար, հատկապես, երբ այդ կասկած անհիմն է համարվել գործը քննած դատարանի կողմից, որն արդարացրել է դիմողին: Հետևաբար, դիմողի կալանքի տևողությունը չափից ավելի է եղել:

95. Այսպիսով, այս առումով տեղի է ունեցել 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում:

5. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 5-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 4-ՐԴ ԿԵՏԻ ՎԻՃԱՐԿՎՈՂ ԽԱԽՏՈՒՄ

96. Դիմողը նաև պնդում է, որ տեղի է ունեցել 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի խախտում: Այդ դրույթը նախատեսում է.

«Յուրաքանչյուր ոք, ով ձերբակալման կամ կալանավորման պատճառով զրկված է ազատությունից, իրավունք ունի գործ հարուցելու, որով դատարանի կողմից անհապաղ կորոշվի իր կալանքի օրինականության հարցը և կկարգադրվի նրա ազատ արձակումը, եթե կալանավորումն անօրինական է»:

97. Դիմողը բողոքել է, որ ինքն անկարող է եղել վիճարկելու իր կալանքի օրինականությունը՝ ելնելով իր կալանքը թույլատրող դատական որոշումները բողոքարկելու՝ օրենքով սահմանված արգելքից:

98. Կառավարությունը պնդել է, որ ներպետական օրենսդրությունը դիմողին լայն հնարավորություն է տվել իր կալանքի օրինականությունը վիճարկելու համար, որը վերանայվել է Մարզային դատարանի կողմից՝ 1996 հոկտեմբերի 14-16-ի և հուլիսի 31-ի լսումների ժամանակ:

99. Հանձնաժողովն այն կարծիքն է արտահայտել, որ ի խախտումն 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի՝ դիմողը զրկված է եղել ներպետական օրենսդրության նյութական և դատավարական դրույթներին իր կալանքի համապատասխանությունը վիճարկելու հնարավորությունից:

100. Դատարանը հիշեցնում է, որ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետը ձերբակալված կամ կալանավորված անձանց իրավունք է տալիս վիճարկելու դատավարական և նյութական հիմքերը, որոնք կարևոր են ազատությունից իրենց զրկելու «օրինականության» համար՝ ըստ Կոնվենցիայի պայմանների: Սա նշանակում է, որ իրավասու դատարանը պետք է քննության առնի ոչ միայն ձերբակալման և կալանքի համապատասխանությունը ներպետական օրենսդրության դատավարական պահանջներին, այլ նաև ձերբակալման համար հիմք հանդիսացած կասկածանքի հիմնավորվածությունը և ձերբակալման և կալանքի նպատակի օրինականությունը (տե՛ս Բոռգանը և այլոք ընդդեմ Միացյալ Թագավորության 1988 նոյեմբերի 29-ի վճիռը, Շարքեր Ա թիվ 145-Բ, էջ 34-35, կետ 65): 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետը չի երաշխավորում որևէ իրավունք, որպես այդպիսին, բողոքարկելու կալանք սահմանելու կամ կալանքի ժամկետը երկարացնելու վերաբերյալ որոշումները, քանի որ այդ դրույթը «գործ հարուցելու» մասին է և ոչ թե բողոքարկման: Սկզբունքորեն, մի մարմնի միջամտությունը բավարարում է 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի պահանջը, այն պայմանով, որ ընթացակարգն ունենա դատական բնույթ և շահագրգիռ անձին տա ազատությունից զրկելուն համարժեք երաշխիքներ (տե՛ս, mutatis mutandis, Դե Վիլդեն, Օոմսը և Վերսիփն ընդդեմ Բելգիայի 1971թ. հուլիսի 18-ի վճռը, Շարքեր Ա թիվ 12, էջ 40-41, կետ 76):

101. Դատարանը նշում է, որ մարզային դատարանը կալանքը թույլատրող իր որոշումներում չի վկայակոչել դիմողի գանգատները՝ կապված իր կալանքի անօրինականության հետ (վերը նշված կետեր 19 և 21): Ավելին, Վերաքննիչ դատարանը և Գերագույն դատարանի քրեական պալատի նախագահն ընդունել են, որ դիմողի կալանքի օրինականությունը բաց է եղել քննարկման համար, բայց

դիմողի բողոքները քննության չեն առնվել այն ժամանակ գործող օրենսդրական արգելքի պատճառով (վերը նշված կետեր 25 և 27):

Դիմողի կողմից բանտի ադմինիստրացիայի դեմ քաղաքացիական գործի հարուցումը չէր առնչվում 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետին, քանի որ քաղաքացիական դատարաններն իրավասու չէին թույլատրելու դիմողի ազատ արձակումը, ինչպես կարող էր պահանջվել այդ դրույթով: Ամեն դեպքում, քննության առնելով դիմողի քաղաքացիական հայցը՝ դատարանները սահմանափակվել են այն հարցի քննությամբ, թե արդյոք առկա՞ են եղել նրա կալանքը թույլատրող պաշտոնական կարգադրություններ՝ առանց դրանց հիման վրա քննության առնելու կալանքի օրինականությունը (վերը՝ կետ 29):

Դա նշանակում է, որ դիմողը գրկված է եղել իր կալանքի օրինականության համար էական նշանակություն ունեցող դատավարական և նյութական հիմքերը վիճարկելու իրավունքից:

102. Ուստի տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի խախտում:

6. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 41-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ

103. Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածը նախատեսում է.

«Եթե Դատարանը գտնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի կամ դրան կից արձանագրությունների խախտում, իսկ համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմի ներպետական իրավունքն ընձեռում է միայն մասնակի հատուցման հնարավորություն, ապա Դատարանը, անհրաժեշտության դեպքում, տուժած կողմին արդարացի բավարարում է տրամադրում»:

Ա. Նյութական վնաս

104. Դիմողը պահանջել է 256,878 լիտվական լիտա (LTL)՝ որպես փոխհատուցում կալանքի արդյունքում իր վաստակի և հնարավորությունների կորստի դիմաց: Նա նաև հայտարարել է, որ մեկուսարանում գտնվելու ժամանակ ծախսվել է 8,600 LTL գումար՝ լրացուցիչ սննդի և 1,500 LTL՝ լրացուցիչ դեղերի և վիտամինների համար:

105. Կառավարությունն այս պահանջները արդարացված չի համարել:

106. Դատարանը կարծում է, որ գոյություն չունի պատճառական կապ հայտնաբերված խախտումների և ենթադրյալ նյութական վնասի միջև (տե՛ս, *mutatis mutandis*, Բարանովսկին ընդդեմ Լեհաստանի վճիռը, կետ 81, և Պոլնցելտն ընդդեմ Չեխիայի Հանրապետության վճիռը, վերը նշված կետ 103): Հետևաբար, այս կապակցությամբ դիմողին փոխհատուցում տրամադրելու որևէ պատճառ չկա:

Բ. Ոչ նյութական վնաս

107. Դիմողը նաև պահանջել է 191,600 LTL՝ բանտում իրեն պատճառված բարոյական և ֆիզիկական տառապանքների դիմաց:

108. Կառավարությունը համարել է, որ այդ գումարը չափից ավելի է:

109. Դատարանը գտնում է, որ դիմողը, իհարկե, կրել է ոչ նյութական վնաս, որը բավարար չափով չի հատուցվում խախտման փաստը ճանաչելով: Դատարանը գնահատելով արդարացի հիմքերով՝ այս կապակցությամբ դիմողին տրամադրում է 60,000 LTL չափով փոխհատուցում:

Գ. Ծախսեր

110. Դիմողը նաև պահանջել է 85,800 LTL՝ իր գործի ներպետական վարույթի և Կոնվենցիայի մարմիններում իր գործի քննության ընթացքում իրավական ծախսերի դիմաց, և 9,052 LTL՝ իր գործի ներպետական վարույթի ժամանակ իր ճանապարհածախսի դիմաց:

111. Կառավարությունը գտել է, որ վերոհիշյալ պահանջները չափից ավել են:

112. Դատարանը հիշեցնում է, որ ծախսերը փոխհատուցման մեջ ընդգրկելու համար՝ ըստ Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածի, պետք է հաստատվի, որ դրանք անհրաժեշտաբար և իրականում եղել են և ողջամիտ են իրենց չափով (տե՛ս, inter alia, Նիկոլովան ընդդեմ Բուլղարիայի (GC), թիվ 31195/96, ECHR1999-II, 25.3.1999, կետ 79):

113. Դատարանը գտնում է, որ ներպետական վարույթի ընթացքում դիմողի ճանապարհածախսերը չեն կատարվել Կոնվենցիայի հետ կապված նրա պահանջների առնչությամբ: Դատարանն այդ պատճառով մերժում է փոխհատուցել որևէ գումար այդ ծախսերի համար:

114. Փաստաբանների հոնորարների կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ դրանց զգալի մասը վերաբերում էր նրա դեմ հարուցված քրեական մեղադրանքներից պաշտպանելուն և դրանց ենթադրյալ անարդարացիության վերաբերյալ զանգատներին, որոնք անընդունելի է հայտարարվել Հանձնաժողովի կողմից: Այդ հոնորարները չեն հանդիսանում անհրաժեշտ ծախսեր Կոնվենցիայի այն խախտումների դեմ պաշտպանություն փնտրելու կապակցությամբ, որոնք Դատարանը փաստել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 3-րդ կետերի առնչությամբ: Դատարանը գնահատելով արդարացի հիմքով՝ դիմողին տրամադրում է 40,000 LTL չափով փոխհատուցում՝ իրավաբանական ծախսերի համար՝ գանձվելիք ավելացված արժեքի հարկի հետ մեկտեղ:

Դ. Տոկոսներ՝ փոխհատուցումը չվճարելու դեպքում

115. Ըստ Դատարանի տրամադրության տակ եղած տեղեկությունների՝ սույն վճռի ընդունման օրվա դրությամբ Լիտվայում օրենքով սահմանված կիրառելի տոկոսը տարեկան 9.5 % է:

ԱՅՍ ՀԻՄՔԵՐՈՎ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ՄԻԱԶՈՅՆ

1. Վճռում է, որ դիմողի այրին կարող է շարունակել գործը նրա փոխարեն,
2. Մերժում է Կառավարության նախնական առարկությունը,
3. Վճռում է, որ դիմողի կանխիչ կալանքի կապակցությամբ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում,
4. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում 1996թ. հունիսի 4-ից մինչև հուլիսի 31-ը դիմողի կալանքի առնչությամբ,
5. Վճռում է, որ տեղի չի ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում 1996թ. հուլիսի 31-ից մինչև հոկտեմբերի 16-ը դիմողի կալանքի առնչությամբ,
6. Վճռում է, որ տեղի չի ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում՝ դիմողին դատավորի կամ այլ պաշտոնյայի մոտ անհապաղ չտանելու առնչությամբ,
7. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ կետի խախտում՝ դիմողի կալանքի տևողության առնչությամբ,
8. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 4-րդ կետի խախտում,
9. Վճռում է, որ՝
  - ա) պատասխանող պետությունը պետք է եռամսյա ժամկետում դիմողին վճարի հետևյալ գումարները.

- (i) 60,000 (վաթսուն հազար) լիտվական լիտա՝ ոչ նյութական վնասի կապակցությամբ,
  - (ii) 40,000 (քառասուն հազար) լիտվական լիտա՝ ծախսերի կապակցությամբ՝ գանձվելիք ավելացված արժեքի հարկի հետ մեկտեղ:
  - բ) տարեկան 9.5 % սովորական տոկոս պետք է վճարվի վերոհիշյալ եռամսյա ժամկետի ավարտից հետո մինչ վճարումը,
10. Մերժում է բարոյական վնասի մասին դիմողի պահանջի մնացած մասը:

Կատարված է անգլերենով և ծանուցված է գրավոր կարգով 2000թ. հուլիսի 31-ին՝ համաձայն Դատարանի կանոնակարգի 77-րդ կանոնի 2-րդ և 3-րդ կետերի:

Ս.Դոլլ
Քարտուղար

Ժ.-Պ. Կոստա
Նախագահ

ՊԱՏԱՎՈՐ ՔՈՆՖՈՐՏԻ ԳԱՄԸՆԿՆՈՂ ԿԱՐԾԻՔԸ (Թարգմանություն)

Ես համամիտ եմ դատավոր Բոնելոյի այն կարծիքին, որ 5-րդ հոդվածի 1(ե) կետում առկա բացառությունը, ըստ որի ազատությունից զրկելու թույլտվությունը վերաբերում է միայն ... հարբեցողներին, և չի կարող, հետևաբար, վերաբերել այն անձանց, ովքեր, դիմողի նման, երբեմն գտնվում են անսթափ վիճակում: *In claris non fit interpretatio!*

Ինձ համար դժվար է հասկանալ, թե ինչպես կարող է մեծամասնությունը ներկա գործում հանգել այն եզրակացության, որ տեղի է ունեցել 5-րդ հոդվածի խախտում այն եզրահանգումից հետո, որ 5-րդ հոդվածի 1(ե) կետը կիրառելի է այն անձանց նկատմամբ, ովքեր պատահաբար հարբած են: Այլ կերպ ասած, ինձ համար դժվար է հասկանալ, թե ինչպես, ընդունելով, որ տվյալ դրույթը կիրառելի է, կարելի է համարել, որ լեհական պետության կողմից՝ դիմողին վեցուկես ժամ սթափարանում պահելը կամայական է և ոչ համարժեք. ըստ նրան քննող բժշկի կանխատեսման՝ նրա անսթափ վիճակը պետք է անցներ այս ժամկետում:

Վերը նշված դիտողությունը միտված չէ քննադատելու մեծամասնությանը, և ամեն դեպքում դա տեղին հիմք չէ առանձին կարծիք ունենալու համար: Սա պարզապես ընդհանուր դիտողություն է, որը, կարծում եմ, դիպուկ է տվյալ գործի վերաբերյալ, ինչպես նաև նմանատիպ այլ գործերում, և որը վերաբերում է Դատարանի օժանդակ և վերազգային բնույթին:

Իմ համեստ կարծիքով, երբ Կոնվենցիան հնարավորություն է տալիս հստակ և ճշգրիտ նշել, թե պետությունն ինչպես պետք է վարվի, Դատարանի որոշումը չպետք է կախված լինի գործի աննշան մանրամասների գնահատումից: Այլապես, առկա է ներպետական դատավորների կողմից հարցի կամայական կարգավորումը Դատարանի կամայական կարգավորմամբ փոխարինելու վտանգ՝ առանց շահագրգիռ պետությանը ցույց տալու, թե ինչպես ապագայում խուսափել տվյալ իրավախախտումը կրկնելուց:

ՊԱՏԱՎՈՐ ԲՈՆԵԼՈՅԻ ԳԱՄԸՆԿՆՈՂ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ես քվեարկել եմ մեծամասնության հետ առ այն, որ առկա է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի խախտում, բայց չեմ կարող հաստատել վճռի 60-64-րդ կետերում արված եզրակացությունները: Ըստ Դատարանի՝ 5-րդ հոդվածի 1-ին կետի (ե)

ենթակետում նշված՝ անձի ազատության հիմնարար իրավունքից օգտվելու բացառությունը կիրառելի է ներկա գործի առնչությամբ:

Այդ բացառությունը վերաբերում է «հարբեցողների ... օրինական մեկուսացմանը»: Հարց է ծագում՝ արդյո՞ք Կոնվենցիան, թույլատրելով հարբեցողների մեկուսացումը, նաև թույլ է տալիս ազատությունից զրկել այն անձանց, ովքեր հարբեցողներ չեն, բայց գտնվում են հարբածության անցողիկ վիճակում:

Փաստորեն, պետք է շեշտվի այն, որ արձանագրության մեջ բացարձակապես ոչ մի վկայություն չկա այն մասին, որ դիմողը հարբեցող է: Հիմնականում, դեպքի ժամանակ նա գտնվել է չափավոր հարբած վիճակում:

5-րդ հոդվածի 1(ե) կետը թույլ է տալիս «վարակիչ հիվանդությունների տարածումը կանխելու նպատակով վարակիչ հիվանդների, հոգեկան խանգարումներ ունեցող անձանց, հարբեցողների, թմրամուլների կամ թափառաշրջիկների օրինական մեկուսացումը»: Այս դասակարգումներն ունեն մեկ ընդհանուր գործոն. դրանք վերաբերում են *շարունակական կամ սովորույթ դարձած*՝ սոցիալապես վտանգավոր պայմաններին կամ վերաբերմունքին, և ոչ միանգամյա կամ ժամանակավոր դրսևորմանը: Թափառաշրջիկ է այն անձը, ով թափառական կյանք է վարում, և ոչ թե այն անձը, ով ժամանակավորապես չունի կայուն բնակատեղի: Թմրամուլությունը նույնպես վերաբերում է կրկնվող իրավիճակի և ոչ թե արգելված նյութերի գործածման առանձին դեպքերի: Հոգեկան խանգարումներ ունեցող անձինք նույնպես ներկայացնում են ավելի շուտ հոգեկան պրոցեսների երկարաժամկետ վատառողջություն, քան խտրոված վարքագծի առանձին նույնը:

Այժմ Կոնվենցիան «հարբեցողներին» դասում է շարունակական իրավիճակների խմբին: Մեկնաբանության *eiusdem generis* հիմնական գործիքի շնորհիվ ոչ նորմալ և անընդունելի է միևնույն նախադասության մեջ հինգ կատեգորիաներից չորսը մեկնաբանել շարունակական իրավիճակներին վերաբերող, իսկ մեկը (հարբեցողներ)՝ որպես անցողիկ անսթափ վիճակի առանձին դեպքի վերաբերող: Այլապես, «հարբեցողներ» հասկացությունը կխախտի Կոնվենցիան նախագծողների ջանադրաբար կառուցած սիմետրիան: Եթե «հարբեցող» հասկացությունը ներառեր հարբածության միանգամյա առանձին դեպք, այն կլիներ համանման հասկացությունների շարքից դուրս առանձին մի դեպք:

Մեծամասնությունը համաձայն է (կետ 49), որ «Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին կետը ներառում է ազատությունից զրկելու թույլատրելի հիմքերի սպառնիչ ցանկ: Հետևաբար, ազատությունից զրկելը չի կարող լինել օրինական, քանի դեռ այն հիմնավորված չէ 5-րդ հոդվածի (ա)-(զ) ենթակետերից որևէ մեկով»: Այլ կերպ ասած, Դատարանը չի կարող մեկնաբանման ընթացքն ընդլայնելով՝ ազատությունից զրկելու թույլատրելի հիմքերի ցանկին հավելումներ կատարել, որը սպառնիչ կերպով թվարկված է 5-րդ հոդվածի 1-ին կետում: «5-րդ հոդվածի 1-ին կետի տեքստը մանրամասնորեն շարադրում է բացառությունների սպառնիչ ցանկը¹»: Եվ «5-րդ հոդվածի 1-ին կետով թույլատրելի բացառությունները պահանջում են նեղ մեկնաբանություն²»:

Մեծամասնությունը նաև համաձայն է (59-60 կետեր), որ Կոնվենցիայի պատշաճ կառուցվածքի պարտադիր պայման է «նրա հասկացությունների *սովորական իմաստի* հստակեցումը և այն, որ հարբեցող բառը «իր սովորական օգտագործմամբ վերաբերում է այն մարդկանց, ովքեր ոգելից խմիչքների հանդեպ *հակում ունեն*» (շեշտադրումն ավելացված է): Այլ կերպ ասած, «հարբեցողներ» բառի սովորական իմաստը (որը պետք է լինի վճռորոշ) բացառում է այն անձանց, ովքեր հակում չունեն ոգելից խմիչքների հանդեպ, այլ երբեմն գտնվում են անսթափ վիճակում:

¹ Ենգելը եւ այլք ընդդեմ Նիդեռլանդների, 1976թ. 8 հունիսի, Ա 22, էջ 24, Վինթերուերփն ընդդեմ Նիդեռլանդների, 1979թ. 24 հոկտեմբերի, Ա 33, էջ 16

² Գուլարդին ընդդեմ Իտալիայի, 1980թ. 6 նոյեմբերի, Ա 39, էջ 36

Այն, որ «հարբեցողների» և «հարբած վիճակում գտնվող անձանց» միջև դրված տարբերությունն առաջնային նշանակություն ունի, հաստատված է պատասխանող պետության օրենսդրությամբ: Սա փաստորեն նախատեսում է միջոցների երկու տարբեր շարք՝ մեկը ոգելից խմիչքի հանդեպ հակում ունեցող անձանց համար և մյուսը՝ այն անձանց համար, ովքեր պարզապես գտնվում են հարբած վիճակում (կետ 24):

Մեծամասնությունը եկել է հետևյալ համաձայնության. առաջինը, «հարբեցող» հասկացությունը պետք է հասկանալ իր սովորական իմաստով (անձինք, ովքեր տառապում են խմիչքի նկատմամբ ունեցած կլինիկական հակումով). երկրորդ, անթույլատրելի է 5-րդ հոդվածում ընդգրկված սպառիչ ցանկին հավելումներ կատարել. և, վերջապես, «հարբեցող» հասկացությանը պետք է տալ միայն սահմանափակ մեկնաբանություն: Այդ դեպքում զարմանալիորեն, իմ կարծիքով, սկսում է էապես խեղաթյուրվել «հարբեցողի» սովորական իմաստը՝ ընդլայնելով և ներառելով այն անձանց, ովքեր բուրոբովին էլ չեն կարող դասվել «հարբեցողների» կարգին և պատկանում են մարդկանց այն խմբին, ովքեր ժամանակավորապես խմիչքի ազդեցության տակ են: Այս երկու խմբերը անհարմար ձևով խճճել են մի զամբյուղի մեջ:

Այս մոտեցումը, իմ կարծիքով, և՛ նորմալ չէ, և՛ շատ վտանգավոր է: Դատարանն առաջին անգամ չափազանց հեռացավ առողջ սովորույթից, որով մինչ այժմ դեկավարվել է կրոնական խանդավառությամբ՝ ոչինչ չհավելել ազատությունից զրկելը հիմնավորող բացառությունների ցանկին: Ներկա վճիռը մի մեծ ցատկ է հետ, որ ես ինքս ինձ չեմ կարողանում թույլ տալ: Եվ այս նոր մոտեցումը մտահոգող է, քանի որ, երբ սկսվում է իշխանությունների կողմից անձին ազատությունից զրկելն արդարացնող պատճառների ցանկն ընդլայնելու գործընթացը, հայտնի չէ, թե որտեղ այն կանգ կառնի: Նախկինում կարելի էր ազատությունից զրկել միայն հարբեցողներին: Այժմ դրանք հարբեցողներն են և հարբած անձինք: Իսկ վաղը՞:

Սա հեռու է «Կոնվենցիան որպես գործուն փաստաթուղթ» մեկնաբանելուց: Ես համամիտ եմ Կոնվենցիայի մտահորիզոնն ընդլայնելուն, քանի դեռ այս ծավալումը նպատակ ունի ամրապնդել Կոնվենցիայի նպատակները, այսինքն՝ նպաստել և ամրապնդել մարդու իրավունքների իրավունքի իշխանությունը: Ներկա դեպքում արդյունքը բացահայտորեն հակառակն էր: Ինձ համար սա մարդու իրավունքներից օգտվելու շրջանակները *սահմանափակող* դատական գործունեություն է: Մեծամասնությունն այժմ կառավարություններին օժտում է հավելյալ իշխանությամբ՝ զրկելու անձանց իրենց ազատությունից: Այն էապես սահմանափակել է անհատի պաշտպանությունը: Սա դժվարությամբ է, իմ կարծիքով, շաղկապվում «Կոնվենցիան որպես գործուն փաստաթուղթ մեկնաբանելու հետ»:

Ինձ հայտնի է, որ նույնիսկ այն անձինք, ովքեր հարբեցողներ չեն, այլ ժամանակավորապես գտնվում են անսթափ վիճակում, վտանգ են ներկայացնում իրենց և այլոց համար: Ես հավանություն եմ տալիս այն միջոցառումներին, որոնք նպատակ ունեն սահմանափակել վնաս պատճառելու նրանց հնարավորությունը: Նրանց վտանգավոր ներուժը վերահսկող նորմատիվ ակտերը կստանան իմ աջակցությունը: Դրանք կարող են ընդգրկել նրանց ուղեկցելն իրենց բնակության վայրը կամ հիվանդանոց, փոխադրամիջոցներից օգտվելն արգելելը և դատական կարգով հետապնդումը, եթե հասարակական կարգի խախտում է տեղի ունեցել: Ինչպես ես, այնպես էլ, կարծում եմ, Կոնվենցիան բացառում ենք այն նորմերը, որոնք թույլ են տալիս ոչ հարբեցող անձանց ձերբակալել և կալանավորել, երբ նրանք չեն կատարել որևէ քրեորեն պատժելի արարք:

ԴԱՏԱՎՈՐ ԲԱԿԱՅԻ ՉՅԱՍՆԵԿՆՈՂ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ես լիովին համամիտ եմ Դատարանի այն կարծիքին, որ դիմողը զրկվել է ազատությունից, և որ նրան սթափարանում պահելը Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1 (ե) կետի շրջանակներում է: Մյուս կողմից, ես չեմ կարող համաձայնել Դատարանի հետ այնքանով, որքանով դա վերաբերում է մեկուսացման օրինականությանը: Հետևաբար, ես այն կարծիքին եմ, որ տվյալ գործում Կոնվենցիայի խախտում տեղի չի ունեցել:

Ես կարծում եմ, որ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1(ե) կետի ճշգրիտ մեկնաբանությունը պահանջում է ոչ միայն հասնել «հարբեցողներ» հասկացության գործնական և իրավաբանական պատկերացմանը, այլ նաև նրան, որ այս հասկացությունը և դրա կիրառումը ներդաշնակեն Դատարանի նախադեպային իրավունքին:

5-րդ հոդվածի 1(ե) կետի նպատակների համար «հարբեցողներ» հասկացության նեղ մեկնաբանությունը կարող է տանել դեպի ոչ գործնական պատկերացում: Եթե ոստիկանությունը կարող է ձերբակալել միայն այն անձանց, ովքեր բժշկական տեսանկյունից դասվում են ոգելից խմիչքների հանդեպ հակում ունեցողների թվին, այդ դրույթը կորցնում է իր գործնական նշանակությունը, որովհետև նման տեղեկատվությունը, որպես կանոն, հայտնի չէ ոստիկանությանը՝ անհրաժեշտ գործողությունը կատարելիս: Ոստիկանությունն անգոր կլինի այն անձանց դեմ, ովքեր ոգելից խմիչքների հանդեպ հակում չունեն, բայց ժամանակավորապես անսթափ վիճակում են, երբ ձերբակալումն անհրաժեշտ լինի կանխելու համար հասարակական կարգի լուրջ խախտումները, կամ երբ հարբած անձը վտանգի է ենթարկում իր կյանքն ու անձնական անվտանգությունը:

Ես կարծում եմ, որ կամայական ձերբակալումից անհրաժեշտ պաշտպանությունը ոչ թե «հարբեցողներ» հասկացության ավելի լայն կամ նեղ սահմանման, այլ ուրիշ տարրերի մեջ է: Ոգելից խմիչքի հանդեպ ընդհանրապես հակում ունեցող անձը պարտադիր չէ, որ վտանգավոր լինի տվյալ «սթափ» վիճակում, մյուս կողմից՝ ժամանակավորապես անսթափ վիճակում գտնվող անձը կարող է լուրջ վտանգ հանդիսանալ իր և այլոց համար: Վտանգը հիմնականում նույնն է այս իրավիճակներում, և ես այն կարծիքին եմ, որ 5-րդ հոդվածի 1(ե) կետի համաձայն մեկուսացումը երկու դեպքում էլ կարող է հիմնավորված լինել:

Իմ կարծիքով, վճռորոշն այն է, որ պետք է *կանխել այն անձի կամայական մեկուսացումը*, ով պատկանում է կամ լայն իմաստով, կամ նեղ իմաստով՝ «հարբեցողներ» հասկացության դասին: Այդ իսկ պատճառով օրվա վերջում խստորեն պահանջվում է, որ այդ հիմքերով ինչ-որ մեկին մեկուսացնելու վերաբերյալ ոստիկանության որոշումը հիմնվի բժշկական փորձագիտական օբյեկտիվ կարծիքի վրա, ինչպես, *inter alia*, պահանջվում էր Վինթերուերփի վճռում (Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան, Վինթերուերփն ընդդեմ Նիդեռլանդների վճիռը, 1979թ. 24 հոկտեմբերի, Շարքեր Ա, թիվ 33): «Այն, ինչ պետք է հաստատվի ներպետական իշխանությունների կողմից, ... օբյեկտիվ բժշկական փորձաքննությունն է» (տե՛ս Վինթերուերփի վճիռը, կետ 39):

Մեջբերված Վինթերուերփի վճիռը հաստատում է, որ «որոշելիս, թե արդյոք տվյալ անձը պե՛տք է մեկուսացվի որպես *հոգեկան խանգարում ունեցող անձ*, թե՛ ոչ, ներպետական իշխանություններին անհրաժեշտ է ունենալ գործողությունների որոշակի ազատություն, քանի որ ներպետական իշխանություններն առաջինն են, որ պետք է գնահատեն կոնկրետ գործով իրենց ներկայացված ապացույցները...» (Վինթերուերփ, կետ 40): Ես կարծում եմ, որ այս սկզբունքն ակնհայտորեն կիրառելի է տվյալ գործի վերաբերյալ:

Ներկա գործում ազատությունից զրկվելն ունի բավարար հիմքեր: Անվիճելի է, որ դիմողը բժշկի կողմից հետազոտվել է փոստատան դեպքից քիչ անց: Փաստ է նաև այն, որ բժիշկը հարբածությունն ապացուցող որոշակի ֆիզիկական նշանների հիման վրա եկել է այն եզրակացության, որ դիմողը գտնվում է «չափավոր հարբած»

վիճակում, և, ըստ ներպետական դատարանների, նա հասարակական վայրում կարգ է խանգարել:

Չաշվի առնելով ներպետական իշխանությունների կողմից գնահատման սահմանները՝ ես չեմ կարող գտնել որևէ համոզիչ փաստարկ ասելու, որ դիմողին Կրակովի սթափարանում 6 ժամ 30 րոպե պահելը կամայական էր և, հետևաբար, անօրինական՝ ըստ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1(ե) կետի: